

وجوه تمایز اسلام بایهود در امور اجتماعی فرهنگی از نظر قرآن و حدیث

معصومه لشنی زند^۱

چکیده

مسئله تمایز امت اسلامی با امم پیشین از جمله یهود در آیات و روایات بسیاری مطرح شده است، مقاله حاضر در صدد بررسی این نقاط اشتراک و امتیاز است، عملکرد قوم یهود از دوران حضرت موسی (علی نبینا و اله و علیه الصلاه والسلام) که چهارصد و بیست آیه در قرآن در مورد ایشان است، مورد بررسی قرار گرفته تا زمان بعثت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) و زمان حضرت حجت (ارواحنا له الفداه) مدّ نظر بوده است، با توجه به اینکه موضوع مورد بحث تاریخی است روش تحقیق، توصیفی - تاریخی می باشد که اطلاعات به شیوه کتابخانه ای با استناد به آیات و روایات جمع آوری شده است در زمینه وجوه تمایز فرهنگ امت اسلامی بایهود، که در چهار فصل تحت عنوان باورهای فرهنگی احکام اسلام، باورهای فرهنگی یهود، باورهای فرهنگ رفتاری اسلام، باورهای فرهنگ رفتاری یهود مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه: امت، اسلام، یهود، موسی

مقدمه

همه ادیان الهی برای هدایت بشر آمده اند قرآن مجید این موضوع را به صراحت بیان کرد اما چرا با وجود اینکه اگر همه پیامبران از آدم تا خاتم در یک مکان جمع شوند هیچ اختلافی باهم ندارند ولی پیروان هر ادیانی با ادیان دیگر دچار اختلاف شده اند و از پذیرش اسلام که کاملترین دین است سرباز زده اند از جمله این ادیان دین یهود است به طوری که پیامبر اکرم (صلی علیه و) فرمودند هیچ قومی به اندازه یهود من را اذیت نکردند شاید به خاطر اهمیت این موضوع است که قرآن زیاده آن پرداخته است مسئله ی یهود مختص به زمان پیامبر نبوده بلکه مسئله ی امروز امت اسلام است

۱- طلبه سطح دو، حوزه حضرت عبدالعظیم الحسنی، پایه پنجم.

بابیان گوشه ای از فرهنگ اجتماعی این قوم و اسلام براساس آیات و روایات به عبرت گرفتن از تاریخ پرداخته شده تا انسان امروز از گذرگاه تاریخ بتواند چالش امروزش را حل کند چراکه ملتی که تاریخ را مطالعه نکند محکوم به تکرار است. و با مطالعه فرهنگ زندگی یهود و اسلام انسان امروز متوجه خواهد شد در کجای تاریخ ایستاده چراکه مهمترین چالش جهان امروز سبک زندگی و فرهنگ است و فرهنگ ناب اسلام مهجور مانده و فرهنگ تحریف شده یهود ادعای سروری دارد.

براساس مطالعه اولیه ای که در سایت های مختلف شده به مسئله اسلام همواره به صورت های مختلف پرداخته شده است ولی به صورت مجزا به مسئله تمایز فرهنگ جامعه اسلامی و یهود پرداخته نشده است و این مسئله فرهنگ و الگوسازی مهمترین نیاز جامعه است که متأسفانه مورد غفلت واقع شده است

امامزترین سوال این است که این تمایز فرهنگ اجتماعی امت اسلامی بایهود چیست که مورد غفلت واقع شده مهمترین هدف این مقاله رسیدن به این سوالات می باشد.

مفهوم شناسی

- امت: به هر گروه و جماعتی که به خاطر کاری جمع می شوند اطلاق می گردد خواه آن کار دین واحد^۱ یا زمان و مکان واحد باشد، اجباری باشد یا اختیاری^۲.

- اسلام: به معنی انقیاد و تسلیم شدن^۳ آمده است، آئین حقیقی در پیشگاه خدا همان تسلیم در برابر فرمان او و حقیقت است، در واقع روح دین در همه زمان ها، چیزی جز تسلیم در برابر حقیقت نبوده، منتهی از آن جا که آئین پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) عالی ترین نمونه آن بوده است نام اسلام برای آن انتخاب شده.

۱- محمد بن مكرم، بن منظور، لسان العرب، ج ۱۲، چ ۳، بیروت، دارصادر، ۱۴۱۴ق، ص ۲۳

۲- حسین بن محمد، راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، صفوان عدنان داودی، چ ۱، دمشق، دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲، ص ۸۶؛ فخرالدین، طریحی، مجمع البحرین، احمد حسینی، ج ۶، چ ۳، تهران، مرتضوی، ۱۳۷۵ش، ص ۱۱؛ حسن، مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ش، ص ۱۳

۳- علی اکبر، قرشی، قاموس قرآن، ج ۴، چ ۶، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ش، ص ۳۰۱

- یهود: بعضی این کلمه را از ریشه "ه ود" می دانند که کلمه ای است عربی و به معنای توبه و رجوع می باشد،^۱ علّت نامگذاری قوم یهود به این نام آن است که پس از توبه از گوساله پرستی گفتند: "إِنَّا هَدُنَا الْكَلِمَ"^۲، یهودیان را عبرانیون نیز می نامند زیرا عبرانی از ماده "ع ب ر" به معنای گذر کردن از نهر است به اعتبار اینکه حضرت ابراهیم از رود فرات عبور کرد و وارد کنعان شد.^۳

پیش از یعقوب (علی نبینا و آله و علیه الصّلاه و السّلام) ، یهودیان به عنوان انتساب به یکی از اجداد خویش "عبرانیان" نامیده می شدند و از زمان حضرت یعقوب به بنی اسرائیل موسوم گشتند، چنین به نظر می آید که در قرآن، مراد از بنی اسرائیل، یهود قدیم و مراد از یهود ، یهودیان معاصر حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلّم) می باشد^۴

موسی

این کلمه در لغت عرب نام ابزار تراشیدن موی سر است^۵ ولی در آیات قرآن به چنین اصلی باز نمی گردد ، زیرا " موسی " که علّم شخص آن پیامبر بزرگ است عبری است.

نه عربی و چنین تحلیل عربی در لغت قبطی و عجمی اصلاً راه ندارد.^۶

بعضی معتقدند که این کلمه در لغت عبری مرکّب است از دو کلمه ی " مو " به معنای آب و " سی" به معنای شجر است و موسی یعنی آبِ درخت .

علّت نام گذاری آن حضرت به این نام ، این بوده است که وقتی مادرش وی را در تابوت نهاد و در دریا رها کرد ، امواج آب ، تابوت را حرکت داد تا این که آن را نزدیک کاخ فرعون ، در میان درختان قرار داد ، کنیزان آسیه ، همسر فرعون ، که برای شستشو به آن جا رفته بودند به تابوت دست یافتند و

۱- محمد بن مکرم ، بن منظور ، همان ، ج ۳، ص ۴۳۹

۲- سوره اعراف : (۷) ، آیه ۱۵۶

۳- محمد احمد ، خطیب ، همان ، ص ۴۱

۴- بهاء الدّین ، خرّمشاهی، دانشنامه قرآنی و قرآن پژوهی ، تهران ، دوستان ، ۱۳۷۷ ، ج ۱، ص ۳۹۱

۵- احمد بن محمد ، فیومی ، مصباح المنیر ، ج ۲ ، ۱، قم ، دارالحجره ، ۱۴۰۵ هـ ، ص ۵۸۵

۶- عبدالله ، جوادی آملی ، تفسیر تسنیم ، ج ۴، ۱، قم ، اسراء ، مرداد ۱۳۸۱ ، ص ۳۸۸

۷- که مطابق آنچه در بسیاری از تفاسیر کهن آمده در اصل " شی " بوده و در لغت عرب ، قلب به " سی " شده است

چون تابوت را در مکانی یافتند که مشتمل بر آب و درخت بود ، او را موسی (ماء الشجر) نامیدند.^۱ آن حضرت پسر عمران بن یصهر بن فاهث بن لاوی بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم (علی نبینا و آله و علیهم الصّلاه و السّلام) ، یعنی نسل پنجم یعقوب است.^۲

در قرآن در سی و چهار سوره، صدوسیو شش مرتبه نام حضرت موسی(علی نبینا و آله وعلیه الصلاه و السلام)آمده است.

۱- باورهای احکام فرهنگی در جامعه اسلامی

۱-۱- اُمّت اسلامی ، اُمّتی میانه است

میانه بودن و اعتدال، اصلی است که بر تمام آموزه های اسلامی حکومت می کند ، اعتدال در عقیده(نه غلوّ و نه شرک) ، اعتدال در برنامه های اجتماعی ، اعتدال در شیوه های اخلاقی و.... برای این اساس ، یک مسلمان واقعی نمی تواند انسانی یک بعدی باشد بلکه انسانی است همه جانبه که به همه ابعاد مختلف زندگی توجّه دارد.

در فرهنگ قرآنی، همه اُمّت ها به یک نگاه نگریسته نمی شوند بلکه در میان اُمّت ها ، برخی به واسطه یک ویژگی خاص از برخی دیگر برترند ، در نگاه قرآن ، اُمّت اسلامی ، اُمّتی برجسته و ممتاز است به این دلیل که شهروندان این اُمّت ، براعضای جامعه خود نظارت دارند و یکدیگر را به نیکی ها توصیه می کنند و از بدی ها باز می دارند

غالباً در تفاسیر " اُمّت وسط " به معنی اُمّت میانه رو معنا شده است. یعنی اُمّتی که نه صرفاً به تقویت جنبه روح بنابر این اُمّت وسط یعنی اُمّتی که دیگران اگر بخواهند به سعادت نایل شوند باید این اُمّت را میزان و الگوی کار خود بگیرند. همان گونه که رانندگان در جاده ها الزاماً باید خطوط وسط جاده را میزان و معیار حرکت خود قرار دهند و فاصله خود را با وسط آن مدّ نظر قرار دهند و اگر راننده ای وسط جاده را از دست بدهد مرکب او از جاده پرت خواهد شد.

۱- محمد بن جریر ، طبری ، جامع البیان ، ج ۱ ، چ ۱ ، بیروت ، دارالمعرفه ، ۱۴۱۲ق ، ص ۲۲۲

۲- احمد بن ابراهیم ، ثعلبی نیشابوری ، الکشف و البیان عن تفسیر القرآن ، ابی محمد بن عاشور ، ج ۱ ، چ ۱ ، بیروت ، دار احیاء التّراث العربیّ ، ۱۴۲۲ق ، ص ۱۹۵

از جمله اوصاف رذیله و کیفری یهود ، ناسازگاری آنان با یکدیگر است ؛ عداوت و کینه ای که تا قیامت دامنگیر آن هست : " وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "؛ و تا روز قیامت میان آن ها دشمنی و کینه افکندیم.

راز دشمنی یهود با یکدیگر ، بی عقلی آنان است ، زیرا انسان بی عقل با دیگری هماهنگ و متحد نمی شود. قرآن کریم نیز علت پراکندگی دل ها جنبه روحانی می پردازد و نه فقط به جنبه جسمانی اکتفا می نماید، بلکه میان افراط و تفریط قرار دارد.

برخی گفته اند: چون انسان متشکل از روح و جسم است باید به هر یک از این دو بُعد به اندازه لازم توجه نماید. به عنوان مثال در زمینه عقاید، غلو و شرک و جبر و تفویض، خارج از تعادل است و مسلمین نه مثل مسیحیان هستند، که رهبانیت را تبلیغ می کنند و نه مثل یهودیان که جزبه مسائل مادی چیزی رانمی بینند.^۲

۲-۱- ملت گرایی

ساختار جامعه اسلامی ساختار قبیله ای نیست و همه افراد جامعه علی رغم داشتن عقاید مختلف ، در برابر قانون مساوی هستند و از حقوق طبیعی و سیاسی - اجتماعی برخوردارند و دولت موظف است که از حقوق همه افراد و لو غیر مسلمان دفاع کند.

۱-۳ - هدیه خداوند به امت اسلامی

امام جعفر صادق (علیه السلام) از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل فرمود: *إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَهْدَى إِلَيَّ وَ إِلَيَّ أُمَّتِي هَدِيَّةً لَمْ يُهْدِهَا إِلَى أَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ تَكْرِمَةً مِنَ اللَّهِ تَعَالَى لَنَا، قَالُوا وَ مَا ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ) ؟ قَالَ : الْإِفْطَارُ فِي السَّفَرِ وَ التَّقْصِيرُ فِي الصَّلَاةِ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ رَدَّ عَلَى اللَّهِ عِزَّ وَ جَلَّ هَدِيَّتَهُ*؛^۳ یقیناً خداوند عزوجل بخاطر بزرگداشت و تکریم ما به من و امت هدیه ای داد که

^۱-سوره مائده: (۵)، آیه ۶۴

^۲-رک ابوالفضل، بهرام پورنسیم حیات، چ ۲، قم، هجرت، زمستان ۱۳۷۸، ص ۲۰-۱۷

^۳-محمد بن محمد کوفی، الجعفریات، الاشعثیات، چ ۱، تهران، مکتبه نینوی الحدیثه بی تا، ص ۳۳

(را از رحمت خویش دور ساختیم و دل های آنان را سخت و سنگین نمودیم ، سخنان خدا را از موردش تحریف می کنند و بخشی از آن چه را به آن ها گوشزد شده بود فراموش کردند.^۱

۴-۲ دروغ بستن به خدا

بنی اسرائیل علاوه بر فراموش کردن قسمت هایی از وحی الهی ، دست به جعل زده و برای رسیدن به مقاصد مادی و دنیوی ، ساخته های خود را وحی الهی قلمداد می کردند ؛ *فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَيْسَ بِأَشْأَرُ لَوْ أَنَّهُمْ قَلِيلًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ*^۲ ؛ پس وای بر آنها که کتاب را با دست خود می نویسند ، سپس می گویند : این از طرف خداست. تا آن را به بهای کمی بفروشند ، پس وای بر آنها از آنچه با دست خود نوشتند و وای بر آنان از آنچه از این راه به دست می آورند.

۴-۳ تغییر دادن معنای کلمات

تغییر معنا و تفسیر به رأی فرمان های الهی ، طریق دیگر تحریف وحی الهی است ، آنها هر چند ظاهر الفاظ را نگه می داشتند ولی معانی کلمات را تغییر می دادند.^۳

۴-۴ مخفی کردن وحی الهی

با وجود تغییرات و تحریفاتی که یهود در کتاب های آسمانی انجام داده بودند ، باز بشارت های انبیاء گذشته در مورد ظهور پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) در آن کتاب ها باقی مانده بود و آنان تمام اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) را می شناختند ولی جمعی از آنان ، حق را آگاهانه کتمان می کردند. بعضی هم قائلند امت وسط به معنی امت مرجع و برتر است، یعنی مسلمین از نظر داشتن احکام دینی و حکومت آینده خود، از نظر تبیین مسئله خدا و توحید، از لحاظ جهاد و مسائل اجتماعی و از لحاظ علم قرآن که محک صحت و سقم ادیان و مکاتب فکری جهان است، امتی هستند که دیگران باید در حل مشکل خود به آنها مراجعه کنند. به تعبیر دیگر امت وسط به عنوان یک سیستم اجتماعی و مکتبی از هر

۱- رک سوره مائده (۵) ، آیه ۱۳

۲- سوره بقره (۲) ، آیه ۷۹

۳- رک سوره مائده (۵) : آیه ۱۳

لحاظ چنان غنی و پر مایه است که مکاتب دیگر باید به آن رجوع کنند، اسلام نه تنها بر تورات و انجیل ناظر است بلکه شاهد بر نقاط ضعف و قوت همه مکتب ها و ایدئولوژی های جهان است.

۵-۴ حس گرایی بنی اسرائیل

بنی اسرائیل مردمی فرو رفته در مادیات بودند و جز لذائذ مادی و صوری چیز دیگری نمی شناختند. امتی بوده اند که جز در برابر لذات و کمالات مادی تسلیم نمی شدند و به هیچ حقیقتی از حقائق ماوراء حس، ایمان نمی آوردند همین خوی باعث شده که عقل و اراده شان تحت فرمان و انقیاد حس و ماده قرار گیرد و جز آنچه را که حس و ماده تجویز کند جایز ندانند و غیر آن را اراده نکنند و باز همین انقیاد در برابر حس، موجب گردید هیچ سخنی را نپذیرند مگر آن که حس آن را تصدیق کند و اگر دست حس به تصدیق و تکذیب آن نرسد، آن را نپذیرند، هر چند که حق باشد.

نتیجه گیری

اگر نگرش ما به تاریخ نگرش با رابطه علی و معلولی باشد تاریخ را زنجیر به هم پیوسته و یک خط می پنداریم که حوادث هر دوره معلول حوادث دوره قبل است، اگر بپذیریم تاریخ یک زنجیره است و وضعیت امروز ما، معلول زنجیره پیشین است، برای اینکه به وظیفه خود پی ببریم باید آن زنجیره را بشناسیم تا راهکار برخورد با این معلول را بیابیم، فایده مقایسه حاضر عبرت گیری و یافتن علل حوادث و شناخت کاملتر امروز است.

تفاوتهای موجود میان قوم یهود و امت اسلامی در زمینه احکام فرهنگی - اجتماعی نیز مرحومه بودن امت اسلامی، فضیلت علماء و زاهدان امت اسلامی از نقاط برجسته تمایز میان دو امت است.

درک این تفاوت هانیا به مطالعه تاریخ و قصص قرآنی رامی طلبد.

منابع

قرآن

۱- مطهری، مرتضی، حماسه حسینی، چاپ چهل و هشتم، تهران، صدرا، آبان ۱۳۸۸، ۱۴۳۰ ق

۲--جوادى عاملی تفسیر موضوعی قرآن (سیره پیامبران در قرآن) ، تحقیق علی اسلامی ، چاپ پنجم ، قم ، اسراء ، تابستان ۱۳۸۹

۳-طوسی ، محمد بن حسن ، تهذیب الأحکام ، چاپ چهارم ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۴۰۷ق

۴--فتّال نیشابوری ، محمد بن حسن ، روضه الواعظین و بصیره المتّعظین ، قم ، رضی ، بی تا

۵-مطهری ، مرتضی ، مجموعه آثار ، چاپ اول ، تهران ، صدرا ، فروردین ۱۳۶۵

۶--ابن قولویه قمی ، ابوالقاسم ، کامل الزیارات ، نجف اشرف ، مرتضویه ، ۱۳۵۶.ش

۷--حرّ عاملی ، محمد بن حسین ، وسائل الشیعه ، چاپ اول ، قم ، مؤسسه آل البی .

۸--طباطبایی ، سیّد محمد حسین ، المیزان فی تفسیر القرآن ، چاپ پنجم ، قم ، جامعه مدرّسین ،

۱۴۱۷ق

۹-جلسی ، محمد باقر ، بحارالانوار الجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهار (علیهم السّلام) ، بیروت -

لبنان ، مؤسسه الوفاء ، بی تا

۱۰-بهرام پور ، ابوالفضل ، نسیم حیات ، چاپ اول ، قم ، هجرت ، زمستان ۱۳۷۸

۱۱-تفسیر تسنیم ، تحقیق احمد قدّوسی ، چاپ اول ، قم ، اسراء ، مرداد ۱۳۸۱

۱۲-الخطیب ، محمد احمد ، مقارنه الادیان ، چاپ اول ، عمان ، دارالمسیره النشر و التوزیع ، ۲۰۰۸ م

/ ۱۴۲۸ ق

۱۳-جعفریان ، رسول ، تاریخ سیاسی اسلام ، چاپ ششم ، قم ، دلیل ما ، تابستان ۱۳۸۶

۱۴--قرشی ، سیّد علی اکبر ، قاموس قرآن ، چاپ ششم ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۱ ش

۱۵-طبرسی ، محمد بن جریر ، جامع البیان فی تفسیر القرآن ، چاپ اول ، بیروت ، دارالمعرفه ،

۱۴۱۲ق

۱۶-کلینی ، محمد بن یعقوب ، الکافی ، چاپ چهارم ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۶۵ ش

۱۷-عکبری ، محمد بن نعمان ، الإرشاد فی معرفه حجج الله علی العباد ، چاپ اول ، قم ، کنگره شیخ مفید ، ۱۴۱۳ ق

۱۸-راغب اصفهانی ، حسین بن محمد ؛ المفردات فی غریب القرآن ، تحقیق صفوان عدنان داودی ، چاپ اول ، دمشق - بیروت ، دارالعلم ، الدارالشامیه ، ۱۴۱۲ ق

۱۹-ترجمه و شرح ملا فتح الله کاشانی ، چاپ اول ، تهران ، پیام حق ، تابستان ۷۸

۲۰-رازی ، فخرالدین ، مفاتیح الغیب ، چاپ سوم ، بیروت ، دار احیاء التراث العربی ، ۱۴۲۰

۲۱-ابن منظور ، محمد بن مکرم ، لسان العرب ، چاپ سوم ، بیروت ، دار صادر ، ۱۴۱۴ ق

۲۲-قرشی ، سید علی اکبر ، قاموس قرآن ، چاپ ششم ، تهران ، دار الکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۱ ش

۲۳-ابن جوزی ، عبدالرحمن بن علی ، زاد المسیر فی علم التفسیر ، تحقیق عبدالرزاق المهدی ، چاپ اول ، بیروت ، دارالکتب العربی ، ۱۴۲۲ ق

۲۴-خرمشاهی ، بهاء الدین ، دانشنامه قرآنی و قرآن پژوهی ، تهران ، دوستان ، ۱۳۷۷ ش

۲۵-کهن ، ابراهام ، خدا ، جهان ، انسان و ماشیح در آموزه های یهود ، ترجمه امیر فریدون گرگانی ، چاپ اول ، تهران ، المعی ، زمستان ۱۳۸۲

۲۶-کتاب مقدس (عهد عتیق و عهد جدید) ، ترجمه قدیم ، چاپ سوم ، انگلستان ، ایلام ، ۲۰۰۲ م

۲۷-مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر نمونه ، چاپ بیست و نهم ، تهران ، دار الکتب اسلامیه ، بهار

۱۳۷۲

